

Herkko Hietanen, Jussi Kari & Ilkka Toikkanen¹

Tekijänoikeuskirjeet - rahastusta vai ratkaisu vertaisverkkopiratismiin?

Tuhannet suomalaiset saivat 2015 tekijänoikeuksien haltijoilta kirjeen. Kirjeen sisältö noudatti karrikoidusti samaa kaavaa: *“Nettiliittymästasi on jaettu teoksiamme. Maksa 600–2500 euroa tai viemme asian eteenpäin”*.²

Tuhansien yksittäisten tiedostojen jakajien kanssa sopiminen on suuri muutos oikeuksien valvonnassa. Aikaisemmin oikeudenomistajat ovat keskittyneet räikeimpiin loukkauksiin, hakeneet miljoonakorvauksia ja vaatineet rangaistuksia. Valvonnan kohteena ovat olleet yksittäisten käyttäjien sijasta vertaisverkkopalveluiden ylläpitäjät ja muut keskeiset toimijat.³

Mikä oikeuksien valvonnassa on muuttunut? Miten tuhansien oikeudenloukkaajien valvominen sekä todisteiden ja tietojen keräys on toteutettu? Kestävätkö oikeudenhaltijoiden näyttö ja vaatimukset oikeudenkäyntiä? Miten uusi toimintamalli vaikuttaa luvattoman verkkolatailun tulevaisuuteen? Toimintamalli herättää kysymyksiä, joita tarkastelemme tässä kirjoituksessa.

Ennen kun internetyhteyden tilaajan postiluukkuun kolahtaa sovintoa tarjoava kirje, on ehtinyt tapahtunut paljon. Oikeudenhaltijat ovat rakentaneet prosessin, johon kuuluvat teknisten valvontapalveluiden tarjoaja, lakimies, tuomioistuin, internetoperaattori sekä perintätoimisto. Ensimmäisessä osassa kuvaamme toimintamallin sekä siihen liittyvät toimijat ja niitä koskevat säädökset.

Mikäli kirjeensaaja ei maksa vaadittuja hyvityksiä, oikeudenhaltijat joutuvat saattamaan asian tuomioistuimen käsiteltäväksi. Oikeuden tulee ratkaista näyttö- ja vastuukysymykset sekä hyvitysmaksun suuruus. Tutkimme näitä oikeuskysymyksiä kirjoituksen toisessa osassa.

Vertaisverkko-ohjelma Napsterin syntyhetkestä lähtien tekijänoikeusteollisuus on etsinyt tehokkaita tapoja taistella verkkopiratismia vastaan. Mikäli massakirjeisiin perustuva liiketoimintamalli on menestykseläkäs, sen vaikutus verkkopiratismiin voi olla merkittävä. Toisaalta kirjeimenettelyä voidaan kritisoida eri perustein. Kirjoituksen lopuksi analysoimme kirjeiden vaikutusta laajemmin tekijänoikeusteollisuudelle, luvattomasti lataavalle yleisölle sekä verkkopiratismille.

1. Tiedostonjakajasta kirjeensaajaksi

Tuhannet kirjeet eivät lähde vastaanottajille itsestään. Jonkun täytyy tarkkailla internetin vertaisverkkoja, kerätä tiedot tiedostoja jakaneista tahoista ja hankkia heidän yhteystietonsa.

Ketjussa on monta palveluntarjoajaa jakamassa lopullista korvaussummaa. Kirjeiden suuri määrä ja verrattain pieni yksittäinen taloudellinen intressi on tarkoittanut sitä, että prosessin osallistujat ovat

---

¹ Kirjoittajat työskentelevät lakiasiaintoimistossa, joka on edustanut oikeudenhaltijoiden vastapuolta tekijänoikeusjutuissa.

² Digitoday 8.9.2015: Suomalaispiraateille jo sata kirjettä viikossa – seuraavaksi oikeudenkäyntien aalto. Luettavissa: <http://www.digitoday.fi/bisnes/2015/09/08/suomalaispiraateille-jo-sata-kirjetta-viikossa--seuraavaksi-oikeudenkayntien-aalto/201511505/66> (vierailupäivä 15.2.2016). (Digitoday 8.9.2015)

³ Ks. esim. Finreactor-tapaus: KKO:2010:47. Hayabusa/Rainbow-tapaus: HelHO:2014:104; DC++-jakamisesta tapaus: HelHO:2014:320.

tuotteistaneet ja automatisoineet toimintaansa. Kuvaamme seuraavassa ketjun, joka tarvitaan valvonnan toteuttamiseksi.

Numerot loukkauksille - tekninen valvonta

Vertaisverkkoja eli P2P-verkkoja⁴ on erilaisia, mutta ne kaikki toimivat samalla, melko yksinkertaisella periaatteella. Perinteisestä palvelin-lataaja-mallista poiketen vertaisverkoissa verkon lataajat muuttuvat myös jakajiksi. P2P-käyttäjät lataavat siis tiedostoja toisiltaan.

Jotta vertaisverkko voisi toimia, verkkoprotokollan täytyy jakaa käyttäjien verkko-osoitteet toisille vertaisverkon käyttäjille. Tämä tarkoittaa, että vertaisverkko-ohjelmat kertovat käyttäjänsä IP-osoitteen vertaisverkkoon. Tiedostoa jakavan tai lataavan käyttäjän IP-osoite on siis yksinkertaisesti selvitettävissä ja kerättävissä.

Vaikka IP-osoitteiden kerääminen vertaisverkosta on teknisesti yksinkertaista, se on työlästä. Markkinoille onkin syntynyt yrityksiä, jotka tarjoavat oikeudenhaltijoille tekijänoikeuksien valvontapalveluita.

Oikeudenhaltija ilmoittaa valvontapalvelulle teokset tai tiedostot, joita se tahtoo valvontapalvelun tarkkailevan. Valvontapalvelu seuraa vertaisverkoissa, miten näitä teoksia tai tiedostoja ladataan ja jaetaan. Tässä valvontayhtiöt hyödyntävät erityisiä, valvontaan luotuja tietokoneohjelmia, joiden avulla he keräävät lataajien ja jakajien IP-osoitteet talteen.

Kansainvälinen internetosoitteita hallinnoiva ICANN-järjestö on jakanut IP-osoitteet maailmanlaajuisesti viidelle alueelliselle rekisterille (RIR),⁵ jotka taas jakavat niitä internetoperaattoreille, kuten Elisalle tai DNA:lle.⁶ Kun oikeudenhaltijan teosten valvonnasta vastaava tekninen valvontapalveluntarjoaja on kerännyt listat IP-osoitteista, se jakaa ne maittain ja toimittaa osoitelistat oikeudenomistajan palkkaamalle paikalliselle lakimiehelle.

Nimet numeroille - oikeudellinen valvonta

IP-osoite on kuin puhelinnumero. Se koostuu numeroista,⁷ joista ei voi päätellä tilaajan henkilöllisyyttä. Tyypillisesti operaattori on ainoa taho, jolla on tieto kuluttajaliittymän tilaajan henkilöllisyydestä.

Tekijänoikeuslain 60 a §:n mukaan tekijällä tai hänen edustajallaan on oikeus saada internetoperaattorilta yhteystiedot sellaisesta teleliittymästä, josta “tekijän oikeuksien suojan kannalta merkittävässä määrin saatetaan yleisön saataviin tekijänoikeudella suojattua aineistoa ilman tekijän suostumusta”. Näiden tietojen saamiseksi vaaditaan kuitenkin tuomioistuimen päätös. Tämän päätöksen hakeminen on paikallisen lakimiehen tehtävä.

Lainsäätäjän tarkoituksena on ollut suojata tekijänoikeuksia siinäkin tapauksessa, että välittäjällä (ts. lähettimen, palvelimen tai muun sellaisen laitteen ylläpitäjällä tai muulla palveluntarjoajalla) ei ole keinoja kontrolloida välittäjän yhteyksien kautta kulkevaa aineistoa.⁸ Näin on esimerkiksi silloin, kun aineistoa välitetään vertaisverkoissa.⁹

⁴ Lyhenne P2P tulee sanoista “Peer-to-peer” eli “vertaiselta vertaiselle”.

⁵ RIR, Regional Internet Registry, “alueellinen internet-rekisteri”.

⁶ ICANN 4.3.2011: Beginner’s Guide To Internet Protocol (IP) Addresses. Luettavissa: <https://www.icann.org/en/system/files/files/ip-addresses-beginners-guide-04mar11-en.pdf>.

⁷ IPv4-järjestelmässä 4 - 12 numeroa, usein kuitenkin 9 - 11.

⁸ LaVL 5/2005 vp, kappale “Välittäjänä toimivan palvelun tarjoajan vastuuvapaus”.

⁹ Ks. myös HE 181/2004 vp, s. 22. On todettava, että välittäjän olisi teknisesti mahdollista esimerkiksi katkaista oikeuksia loukkaavan henkilön internet-yhteys, mutta tämä on suhteellisen

Oikeudenhaltijat ovat lähettäneet suuren osan kirjeistä liittymän haltijoille, joiden liittymästä on jaettu vain yksi oikeudenomistajan teos. Menettely on kohdannut kritiikkiä,¹⁰ sillä lainsäätäjät edellytti, että loukkaus on merkittävä, jotta oikeus voisi luovuttaa tiedon oikeudenomistajalle.

Eduskunta lisäsi tekijänoikeuslain 60 a §:n nk. Lex Karpelalla¹¹ vuonna 2005. Vaikka ainoa edellytys yhteystietojen saannille on merkittävyyskynnyksen ylittyminen, hallituksen esitys tai valiokunnat eivät antaneet tämän arviointiin juuri minkäänlaisia suuntaviivoja. Hallituksen esityksessä merkittävyyskynnyksen arviointia ei avata lainkaan. Lakivaliokunta tyytyi toteamaan, että “Viime kädessä tuomioistuimen tehtävänä olisi valvoa, että aineiston yleisön saataville saattaminen laajuudeltaan ylittää tämän merkittävyyskynnyksen.”¹²

Kymmenen vuotta myöhemmin hallituksen esityksessä HE 181/2014 vp hallitus kiinnitti huomiota tekijänoikeuslain 60 a §:n epäselvyyteen. Hallituksen esityksen mukaan merkittävyyskynnys voisi ylittyä:

*“ - esimerkiksi silloin, kun väitetty loukkaaja on **tiedostonjakopalvelu tai muu aineistoja yleisölle välittävä verkkopalvelu**, jossa yleisölle välitetään ilman tekijöiden tai muiden oikeudenhaltijoiden lupaa **suurta määrää teoksia** tai muita suojan kohteita.*

*Luvattomasti jaettujen teosten lukumäärän ohella keskeistä olisi se, miltä osin hakijan edustamat teokset ovat **aiemmin julkaisemattomia teoksia, uutuuksia tai muuten palvelussa kaikkein suosituimpien ladattujen teosten joukossa**. **Myös palvelun käyttäjämäärät** ovat merkityksellisiä kun arvioidaan sitä, onko teoksia merkittävässä määrin saatettu luvattomasti yleisön saataviin. - -*

*- - Myös laittoman palvelun **vastikkeellisuus tai mainosrahoitteisuus** voisi olla näyttö siitä, että tekijän mahdollisuus saada taloudellista hyötyä jakelusta on olennaisesti vähentynyt ja oikeuksien toteutuminen on sen vuoksi vakavasti vaarantunut.*

*Oikeudet voisivat vaarantua vakavasti myös silloin, kun ilman oikeudenhaltijoiden lupaa tapahtuvan **yleisölle välittämisen määrät ovat merkittäviä, vaikka yksittäisiä julkaisemattomia teoksia tai muita aineistoja sisältyisi tällaiseen kokonaisuuteen vähemmän kuin suuri määrä.**”¹³*

Kootusti voidaan sanoa lainsäätäjän katsoneen merkittävyyden arvioinnin olevan mahdollinen seuraavin perustein:

1. Teosten määrä (kuinka montaa teosta liittymästä jaetaan)
2. Jaettujen teosten uutuus / julkaisemattomuus / suosio
3. Lataajajoukko (kuinka monelle vastaanottajalle teosta jaetaan)
4. Laittoman palvelun vastikkeellisuus tai mainosrahoitteisuus

---

järeä toimi ja vaatii lain asettamien edellytysten täyttymistä. “Ei ole mahdollista puuttua” tarkoittaakin siis sitä, että välittäjätaho ei voi suoraan kontrolloida tekijänoikeuksien alaista materiaalia esim. omalla palvelimellaan, mistä välittäjä voisi poistaa materiaalin tai estää siihen pääsyn.

¹⁰ Kansalaisjärjestö Electronic Frontier Finlandin eli EFFIn puheenjohtaja Timo Karjalainen on kritisoinut markkinaoikeuden käytäntöä luovuttaa yhteystiedot yksittäisten tiedostojen jakajien osalta. Karjalainen katsoo, että tällaisessa tilanteessa kyse ei voi olla “merkittävästä määrästä”, joka oikeuttaisi tiedonluovutukseen. Iltalehti 9.9.2015: Suomalainen lakitoimisto uhkailee piraaiteiksi väitettyjä - Digitoday: jo sata kirjettä viikossa. Luettavissa: http://www.iltalehti.fi/digi/2015090920318665_du.shtml (vierailupäivä 25.2.2016).

¹¹ Tekijänoikeuslain muutos 821/2005, perustuu HE 28/2004 vp sekä HE 29/2004 vp.

¹² LaVL 5/2005 vp, kappale “Tekijänoikeutta loukkaavan aineiston saannin estäminen, uusi 60 a—60 d §”.

¹³ HE 181/2014 vp, s. 23, korostukset lisätty.

Jussi Päivärinne on eritellyt myös muita piirteitä, joita oikeudenhaltijat ovat tuoneet esiin 60 a §:n mukaisia pyyntöjä tehdessään.¹⁴ Näitä ovat mm.

5. Teoksen tärkeys julkaisijalle
6. Teoksen tuottamiseen käytetyt varat
7. Teoksen laittoman jakamisen vaikutukset teoksen kaupalliseen myyntiin erityisesti välittömästi julkaisun jälkeen
8. Tiedostonjakopalvelun suosio ja tunnettuus.

Näiden lisäksi voidaan perustellusti esittää kysymys, voitaisiinko jakamisen merkittävyyttä arvioida esimerkiksi jakopalvelun järjestelmällisyyden (jos tämä mahdollistaa tehokkaat hakutoiminnot), jakamisen ajallisen keston tai jakamisen nopeuden (“megabittia sekunnissa”) perusteella. Selvää on, että merkittävyyttä ei voi ratkaista yksinkertaisten sääntöjen perusteella, vaan se täytyy ratkaista kokonaisarvioon perustuen.¹⁵ Lakivaliokunnan tarkoituksena tuskin kuitenkaan on ollut, että tiedot voitaisiin luovuttaa aivan vähäisimmissä tapauksissa. Muuten lainsäätäjä olisi jättänyt merkittävyyden vaatimuksen pois lain muotoiluista.

Voiko yhden teoksen jakaminen ylittää merkittävyyssynnyksen? Ainakin taloudelliselta kannalta tätä voidaan arvostella.¹⁶ Oikeuskäytännön perusteella vertaisverkkolatauksen hyvitysmaksut ovat olleet korkeintaan muutamia kymmeniä euroja per elokuvateos.¹⁷ Toisaalta merkittävyyssynnyksen ylittymistä ei voida täysin sulkea pois, sillä yhdenkin teoksen levittäminen voi olla tulkittavissa laajamittaiseksi, jos teosta levitetään suurelle yleisölle tehokkailla tietoliikenneyhteyksillä pitkän aikaa. Tämä on oikeudenhaltijoille edullinen kanta, jota he ovat korostaneet markkinaoikeudelle tekemissään hakemuksissa.¹⁸ Markkinaoikeus on yhtynyt oikeudenhaltijoiden kantaan¹⁹ ja velvoittanut internetoperaattorit luovuttamaan tiedot oikeudenhaltijoille.

Internetoperaattorilta IP-osoitteen tilaajan tiedot

Tietoyhteiskuntakaari (917/2014) 157 § velvoittaa operaattorit säilyttämään liittymän tilaajien tunnistetiedot 9 kuukauden ajan. Saatuaan oikeuden määräyksen tilaajatietojen luovuttamisesta operaattorit joutuvat selvittämään, kuka on käyttänyt liittymää tekoheikellä.

Internetoperaattoreilla on rajattu määrä IP-osoitteita. Tästä osoitejoukosta operaattorit antavat vapaan IP-osoitteen asiakkaansa käyttöön. Toisin kuin puhelinnumero, IP-osoite voi vaihdella jopa viikoittain. Tämän vuoksi operaattori on voinut tekopäivän jälkeen antaa internetosoitteen toisen tilaajan käyttöön.

Vaikka tiedot on tallennettu tietokantoihin, tarkastus- ja luovutustyössä on lukuisia manuaalisia vaiheita,²⁰ minkä vuoksi prosessissa on inhimillisen erehdyksen vaara. Internetoperaattorin

¹⁴ Jussi Päivärinne: IP-osoitteen juridinen luonne ja käyttäjän yhteystietojen selvittäminen tekijänoikeuslain 60 a §:n perusteella, Defensor Legis 2/2013.

¹⁵ Samansuuntaisesti myös Päivärinne, 2013, s. 212, alaviite 111 sekä HE 181/2014 vp, s. 61.

¹⁶ Päivärinne katsoo, että “merkittävässä määrin” viittaa ensisijaisesti nimenomaan jaettuun kappalemäärään. Toisaalta Päivärinnekin toteaa, että merkittävyyssynnyks voi ylittyä myös muuten kuin pelkän kappalemäärän perusteella. Päivärinne, 2013, s. 210 - 212.

¹⁷ Esim. em. Hayabusa/Rainbow-tapaus, HelHO:2014:104;

¹⁸ Ks. esim. MAO:479/13: “Vähemmän aktiivisissa parvissakin on kolmen kuukauden tarkastelujakson aikana ollut satoja käyttäjiä. Näissäkin on kysymys samasta teoksesta, joita jaetaan aktiivisempien parvien rinnalla. Tällaisen teoksen oikeudettoman jakamisen hajauttaminen useaan parveen ei pidä koitua oikeudenomistajan vahingoksi, vaan näidenkin parvien osalta on merkittävyyssynnyks täyttynyt.”

¹⁹ Ks. esim. MAO:479/13.

²⁰ Digitoday 25.11.2015: TTVK kiistää virheen: Operaattori mokasi. Luettavissa: <http://www.digitoday.fi/yhteiskunta/2015/11/25/ttvk-kiistaa-virheen-operaattori->

henkilökunta voi sekoittaa teko- ja hakemuspäivämäärät keskenään. On myös mahdollista, että operaattori luovuttaa oikean hetken tiedot, mutta tietoja hakeva työntekijä näppäilee IP-osoitteen väärin. Molemmissa tapauksissa operaattori luovuttaa tapaukseen liittymättömän henkilön tiedot. Yleisradio löysi useita tapauksia, joissa kirjeensaaja oli saanut kirjeen virheellisesti.²¹

Virheellisen kirjeen saajan on vaikea todistaa syyttömyyttään jälkikäteen.²² Erityisen vaikeaa tietojen tarkastamisesta tekee operaattoreiden asiakaspalvelun suhtautuminen pyyntöihin. Operaattorit ovat kieltäytyneet antamasta IP-osoitteita tilaajille näiden pyynnöistä huolimatta. Operaattoreiden tilaajajärjestelmiä ei ilmeisesti ole tehty tukemaan rekisteröityjen tarkastuksia ja tarkastukset vaativat ylimääräistä työtä. Vaikka operaattoreiden kanta on tästä syystä ymmärrettävä, näiden kieltäytyminen heikentää tilaajan oikeusvarmuutta ja saattaa rikkoa henkilötietolain (523/1999) 26 §:n tarkastusoikeutta.

Vaikka kirjeen saaja löytäisi yhteistyöhaluisen operaattorin, on mahdollista, että hänen tietojensa ei enää löydy järjestelmistä. Mikäli oikeudenomistajan lähettämän kirjeen ja teon välillä on yli 9 kuukautta, operaattori on saattanut jo tuhota kirjeen saajan liittymän tiedot väitetyn teon hetkeltä.

Yhdysvalloissa ongelma on ratkaistu siten, että operaattori ilmoittaa tilaajille saaneensa oikeuden päätöksen, jolla se on velvoitettu luovuttamaan tilaajien tiedot oikeudenhaltijoille.²³ Tilajilla on oikeus tutustua omiin tietoihinsa ja valittaa oikeuden päätöksestä. Samanlainen järjestelmä mahdollistaisi myös Suomessa tilaajille pääsyn aikaisessa vaiheessa IP-tietoihin. Tämän lisäksi tilaajat voisivat kyseenalaistaa ennen tilaajatietojen luovutusta yksittäisiin latauksiin perustuvat tietojenluovutukset oikeudessa ennen kuin operaattori luovuttaa niitä.

Kirje liittymän haltijalle

Vaikka tilastojen mukaan tekijänoikeuden loukkaukset ovat erittäin yleisiä,²⁴ oikeudenhaltijat ovat joutuneet valikoimaan tapaukset, joita he ovat vieneet poliisille tutkittavaksi. Suomessa oikeuteen asti päätyy keskimäärin alle 10 piratismitapausta vuodessa. Näistä jutuista osassa aineisto on päätynyt poliisille osana muuta tutkintaa. Poliisi joutuu priorisoimaan käytössään olevien resurssien käyttöä, eikä niitä välttämättä ole mahdollista kohdentaa pienimuotoisiin tekijänoikeusasioihin. Poliisin pakkokeinojen käyttöä, kuten takavarikkoja ja teknistä tarkkailua, on yksittäisten lataajien tapauksessa vaikea perustella resurssien käytön tai yleisen oikeustajun osalta. Tämä on todennäköisesti vaikuttanut myös siihen, että oikeudenhaltijat ovat aiemmin puuttuneet vain räikeimpiin oikeudenloukkauksiin.

Saadakseen poliisitutinnan aloitettua yksittäisiä lataajia kohtaan, oikeudenhaltijan tulee kyetä näyttämään poliisille oikeudenloukkauksen aiheuttavan yhteisenä tekona huomattavaa vahinkoa. Tällaisessa tutkinnassa yksittäiset lataajat voivat tulla tutkituksi osana laajempaa joukkoa.

---

mokasi/201515582/66 (vierailupäivä 25.2.2016). Tekijänoikeuden Tiedotus- ja Valvontakeskus ry:n toiminnanjohtaja Jaana Pihkala toteaa haastattelussa operaattorien tarkastavan tiedot manuaalisesti: "Operaattorin palveluksessa oleva ihminen syöttää tuomioistuimen määräyksen perusteella päivämäärän, kellonajan ja ip-osoitteen järjestelmään. Ja totta kai, kun ihminen on asialla, aina on virheen mahdollisuus. - - "

²¹ Yle Uutiset 25.11.2015: Syytön perhe uhattiin haastaa oikeuteen tuhansien kappaleiden lataamisesta nettiin. Luettavissa http://yle.fi/uutiset/syyton_perhe_uhattiin_haastaa_oikeuteen_tuhansien_kappaleiden_lataamisesta_nettiin/8478535 (vierailupäivä 25.2.2016).

²² Yle Uutiset 25.11.2015.

²³ Katso esimerkiksi Third Degree Films v. Does 1-108 No. 11-3007.

²⁴ "Joka seitsemännessä kotitaloudessa piraattitiedostoja joko ladataan tai striimataan". Luovan työn tekijät ja yrittäjät LYHTY 22.7.2015: Tekijänoikeusbarometri 2015: striimaus yleisin piratismi muoto. Luettavissa: <http://www.lyhty.info/gallupit/?itemid=338481&a=viewItem> (vierailupäivä 25.2.2016).

Todennäköisempää kuitenkin on, että poliisi ei ryhdy niukoilla resursseillaan selvittämään yksittäisten lataajien tekijänoikeusrikkomusta tai edes -rikosta.

Kiinnijäämisen riskin puuttuminen on johtanut välinpitämättömyyteen tekijänoikeuksista. Vertaisverkkokäyttäjille vuonna 2007 tehdyssä Criminal Friends of Entertainment -kyselytutkimuksessa lähes kaikki vastaajat tiesivät, että tiedostojen laitton jakaminen voi johtaa sakkoihin (90 % vastaajista), muihin rahallisiin korvausvaatimuksiin (92 %) tai tietokoneen takavarikointiin (90 %). Kuitenkin vain puolet vastaajista piti edes jossain määrin mahdollisena, että juuri hän voisi jäädä kiinni lainvastaisesta jakamisesta. 45 % vastanneista piti loton päävoittoa todennäköisempänä kuin luvattomasta jakamisesta kiinni jäämistä.²⁵

Yksityinen valvonta ja siviiliprosessin mahdollisuus ovat tehneet pientenkin oikeudenloukkausten valvomisesta mahdollista. Kuitenkin, jos oikeudenhaltijat haastaisivat kaikki valvonnassa löytyneet liittymän haltijat siviilijuttuna oikeuteen, markkinaoikeus tukkeutuisi vuosiksi.²⁶ Oikeudenhaltijat ovatkin tässä vaiheessa katsooneet tehokkaammaksi lähestyä oikeudenloukkaajia kirjeitse. Internetoperaattorilta yhteystiedot saatuaan oikeudenhaltijoiden asiamiehet lähestyvät haltijoita sovintokirjeellä, jossa vastaanottajalle tarjotaan mahdollisuutta sovintoon edellä mainittuun 600–2500 euron hintaan.²⁷

2. Oikeuskysymykset

Vaikka oikeudenhaltijat lähettivät vuonna 2015 arviolta noin kymmenen tuhatta kirjettä, he veivät siviiliasiana markkinaoikeuteen vain kolme tapausta, joista osapuolet sopivat kaksi ennen oikeudenkäyntiä. Kolmannessa asiassa markkinaoikeus antanee ratkaisun vuoden 2016 aikana. Tietävästi poliisi ei ole aloittanut kirjeisiin perustuen yhtäkään rikostutkintaa.

Oikeudenkäynnissä oikeuskysymykset kiteytyvät kahden kysymyksen ympärille:

1. Onko liittymän haltija oikeudenloukkaaja, ja
2. mikä on tekijänoikeudellisen hyvityksen oikea määrä.

Näyttökysymys

Onko liittymän haltija yleisesti vastuussa liittymän kautta tehdyistä oikeudenloukkauksista tai niiden aiheuttamista vahingoista jo siksi, että hän on liittymän haltija? Ankara haltijavastuu olisi Suomen oikeuskäytännössä poikkeuksellinen, eikä lainsäätäjällä ole asettanut liittymän haltijalle tällaista vastuuta.²⁸ Vastaus kysymykseen on kieltävä.

IP-osoite voi kertoa, mistä liittymästä loukkaus on tehty. IP-osoite ei sen sijaan kerro, millä laitteella loukkaus on tehty tai kuka laitetta on käyttänyt. Oikeuden tulee selvittää, tukeeko muu näyttö sitä, että nimenomaan vastaaja on oikeudenloukkaaja. Näyttökysymyksen ratkaisu voi vaihdella tapauksen yksityiskohdista riippuen.

²⁵ Herkko Hietanen – Anniina Huttunen – Heikki Kokkinen: Criminal Friends of Entertainment: Analysing Results from Recent Peer-to-Peer Surveys. 5:1 SCRIPTed 31, 2008. Luettavissa: <http://www.law.ed.ac.uk/ahrc/script-ed/vol5-1/hietanen.asp>. (Hietanen – Huttunen – Kokkinen 2008)

²⁶ Yle Uutiset 24.11.2015: Latasitko netistä laittomasti “ilmaisen” elokuvan? Siitä saattaa kohta ihan oikeasti joutua oikeuteen. Luettavissa: http://yle.fi/uutiset/latasitko_netista_ilmaisen_elokuvan_siita_saattaa_kohta_ihan_oikeasti_joutua_oikeuteen/8440926 (vierailupäivä 25.2.2016).

²⁷ Oikeudenomistajia edustavat asianajotoimistot ovat sidottuja asianajajien tapaohjeisiin, jotka edellyttävät vastapuolen lähestymistä sovintotarjouksella ennen oikeudenkäynnin käynnistämistä.

²⁸ Julkisasiamiehen ratkaisuehdotus, McFadden C-484/14.

Tapaus *Toppisessa* Ylivieska-Raahen käräjäoikeus päätti, ettei WLAN-yhteyttään avoimena pitänyt vastaaja ollut vastuussa hänen liittymäänsä käyttäen tehdyistä oikeudettomasta tiedostojen jakamisesta.²⁹

“Asiassa on myös riidatonta, että kesällä 2010 T:n asuma kansakoulu on toiminut myös kesäteatterin esityspaikkana. Riidatonta myös on, että kesäteatterilla oli näytös 14.7.2010 kello 19. T:n kertomuksen mukaan teatterilaisia ja yleisöäkin on tullut paikalle hyvissä ajoin ennen näytöksiä. - -

- - Johtopäätöksinään näytöstä käräjäoikeus toteaa, että täysin mahdollista on, että musiikkia on jakanut joku muukin kuin T.

Kantajat eivät ole edes yrittäneet esittää aiheodistelua, jolla olisi pyritty näyttämään, että juuri T:n koneelta on jaettu musiikkikappaleita. Asiassa on siis jäänyt näyttämättä, että T on ollut musiikkikappaleita verkkoon jakanut henkilö.”

Itä-Suomen hovioikeus päätyi nk. Joni1234-tapauksessa vastakkaiseen lopputulokseen.³⁰ Asianomistaja esitti näyttönä keräämänsä käyttölokien Joni-nimisen vastaajan vertaisverkon käytöstä. Käyttölokien mukaan vertaisverkkoa oli vastaajan IP-osoitteesta käyttänyt nimimerkki Joni1234. Vastaaja oli vedonnut siihen, että hänen lähiverkkonsa oli salasanalla suojaamaton ja että joku muu oli käyttänyt verkkoa. Oikeus kuitenkin katsoi, että tämä oli hypoteettinen tapahtumainkulku, eikä vastaaja esittänyt sen tueksi konkreettista näyttöä. Lisäksi hovioikeus piti epätodennäköisenä sitä, että joku muu käyttäisi nettiyhteyttä nimimerkillä, joka sopi liittymän haltijan etunimeen.

Hyvityksen määrä

Jos oikeus katsoo, että näyttö riittää osoittamaan vastaajan loukanneen tekijänoikeutta, tulee sen seuraavaksi ratkaista kysymys hyvityksistä. Oikeuden on harkittava, tuleeko vastaajan maksaa tekijänoikeuslain 57 §:n mukaista hyvitystä³¹ ja jos tulee, kuinka paljon.

Hyvitysten määrää harkitessaan tuomioistuimen ratkaistavaksi voivat tulla seuraavat kysymykset:

1. Vaikuttaako hyvityssummaan se, *tietääkö* jakaja jakavansa myös muille?
2. Onko sillä merkitystä, *kuinka paljon* jakaja on jakanut materiaalia vertaisverkossa eteenpäin?
3. Missä määrin yksittäinen jakaja on vastuussa siitä, että *muut jakavat teosta edelleen* eteenpäin? Mihin vastuu oikeuden loukkauksista pysähtyy?

Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan hyvitysmaksujen pohjana pidetään sitä hintaa, jolla oikeudenloukkaaja olisi saanut teoksen laillisesti käytettäväkseen.³² Toisaalta mitä enemmän teoksen käyttö poikkeaa tavallisesta käytöstä, sitä enemmän myös hyvityksen määrä voi poiketa tavallisesta.³³

Vertaisverkkotapausten erityispiirteenä on se, että vaikka henkilön tavoitteena olisi vain saada teos itselleen katsottavaksi, hän myös levittää teosta muille. Näin teoksen käyttöä on mahdollista pitää ainakin osittain epätypillisinä, sillä se ei koskaan ole pelkästään omaan käyttöön lataamista, vaan myös muille käyttäjille jakamista.

²⁹ Ylivieska-Raahen Käräjäoikeuden 14.5.2012 antama tuomio asiassa L 11/3769.

³⁰ Itä-Suomen hovioikeuden 4.10.2012 antama tuomio No 820, asiassa S 12/306.

³¹ Käymme läpi ainoastaan erityispiirteet hyvitysmaksuvelvollisuudesta. Yleisesti maksuvelvollisuudesta esimerkiksi: Katariina Sorvari: Vastuu tekijänoikeuden loukkauksesta erityisesti tietoverkkoympäristössä. WSOY 2005, s. 394 - 452.

³² Esim. KKO:1998:91, KKO:1999:115 sekä KKO:2010:47, kohta 34.

³³ Esim. KKO:2010:47, kohta 35 sekä Sorvari, 2005, s. 410 - 411.

Lähtökohtaisesti tekijänoikeudellinen hyvitys on tuottamuksesta riippumatonta,³⁴ mutta jos teosta käytetään tahallisesti tai tuottamuksesta, on hyvityksen lisäksi suoritettava korvaus kaikesta muustakin menetyksestä, myös kärsimyksestä ja muusta haitasta.³⁵ Tekijän tietoisuuden tai tahallisuuden aste vaikuttaa siis siihen, minkälaisia hyvitys- tai korvaustapoja tapauksessa on käytettävissä. Tämä ei kuitenkaan vastaa siihen kysymykseen, vaikuttaako tahallisuuden aste *hyvityksen määrään*. Hyvitys on tuottamuksesta riippumatonta, joten on merkityksetöntä, onko lataaja tiennyt jakavansa teoksia muille vai ei.

Myös teoksen *käyttötarkoitus* vaikuttaa hyvityssummaan. Esimerkiksi tapauksessa KKO:1999:115 korkein oikeus totesi, että jos tekijänoikeutta loukataan kopioimalla tietokoneohjelmistoja harrastusluontoisesti, ei kohtuullisena hyvityksenä voida pitää ohjelmistojen tavanomaisia hintoja, vaan on sovellettava kokonaisharkintaa.³⁶

Vertaisverkoissa on mahdollista jakaa teosta vähän tai paljon. Tähän vaikuttavat mm. henkilön internetyhteyden nopeus, vertaisverkkopääteohjelman asetukset sekä jakamisen kesto. Oikeudella on monessa tapauksessa ollut käytössään latauksien määriä, jotka ovat tallentuneet vertaisverkkojen ylläpitäjien palvelimille. Oikeuden on ollut tällöin helppo perustaa hyvitysmaksulaskelmansa näihin lukuihin. Yksittäisten käyttäjien osalta tällaisia lukuja ei ole käytettävissä. Tämä tekee hyvitysmaksujen määrittelystä vaikean tehtävän.

Hyvitysvastuun rajat

Vertaisverkoissa on erotettavissa kolme ryhmää:

1. **Ylläpitäjät**, jotka huolehtivat seurantal palvelimesta ja sen toimivuudesta,
2. **Ensijakajat**, jotka syöttävät vertaisverkkolataamisen mahdollistavan kuvaustiedoston seurantal palvelimelle tai jakavat varsinaisen teoksen vertaisverkkoon ensimmäisen kerran, sekä
3. **Rivikäyttäjät**, jotka lataavat kuvaustiedoston palvelimelta ja sen jälkeen ryhtyvät lataamaan ja jakamaan teosta edelleen.

Vaikka kaikki nämä ryhmät osallistuvat toimintaan, jonka seurauksena teos leviää edelleen laajemmalle, kukaan yksittäinen 3-ryhmään kuuluva käyttäjä ei voi poisjättäytymisellään estää teoksen leviämistä.³⁷

Kuvaustiedoston verkkoon ensimmäisenä saattanutta ensijakajaa sekä ylläpitäjiä on kohdeltu ankarammin kuin rivikäyttäjiä. Korkein oikeus on katsonut ylläpitäjien ja ensijakajien vastaavan yhteisvastuullisesti kaikista rivikäyttäjien tekemistä oikeudenloukkauksista.³⁸

Rivijakajien osalta tätä kysymystä ei kuitenkaan ole vielä ratkaistu. Jos oikeudenhaltija on vaatinut ja saanut hyvityksen osalta lataajista, tätä osaa hyvityksestä ei voida vaatia enää muilta, sillä

³⁴ Kristiina Harenko – Valteri Niiranen – Pekka Tarkela: Tekijänoikeus: kommentaari ja käsikirja. Talentum 2014. S 505. "Teoksen tai lähioikeussuojan kohteen lainvastainen käyttäminen ja käyttämisestä aiheutuva hyvityksen maksamisvelvollisuus ei edellytä käyttäjän tahallisuutta tai edes tuottamusta. KKO 1989:87: "Tämän hyvityksen on velvollinen suorittamaan myös se, joka ei ole syyllystynyt tuottamukseen."

³⁵ Tekijänoikeuslaki 57 § 2 mom.

³⁶ KKO:1999:115, elektroninen postilaatikko -tapaus.

³⁷ Ks. esim. MAO:479/13: "Kerran jaettu teos voi olla hallitsemattoman jatkolatauksen kohteena siinäkin tapauksessa, että jakaja poistaa teoksen omalta tietokoneeltaan."

³⁸ KKO:2010:47, erityisesti kohta 25: "Koska kysymys on ollut palvelun ylläpitäjien ja käyttäjien suunnitelmallisesta yhteistoiminnasta laajamittaisten tekijänoikeusloukkauksien toteuttamiseksi, hyvitysvastuun tulee lähtökohtaisesti olla toimijoiden kesken yhteisvastuullista". Ensijakajan vastuusta KKO:2010:48.

oikeudenhaltija ei saa hyvitysten avulla oikeudettomasti rikastua.³⁹ Kysymys on relevantti, sillä oikeudenhaltijat vaativat kirjeissään hyvitystä nimenomaan jakamisesta.

Jos esimerkiksi elokuvaa jaetaan kolmen henkilön parvessa ja oikeudenomistaja vaatii kaikilta kolmelta 600 euroa kahdelle toiselle jakamisesta ja kaikki kolme joutuvat maksamaan, oikeudenhaltija saa hyvityksen kolminkertaisena. Oikeudenomistajalla on lain mukaan oikeus kuitenkin vain yksinkertaiseen hyvitykseen. Hyvitystä ei siis voitaisi vaatia kahdelta muulta jakajalta, jos yksi on jo maksanut kaikkien puolesta. Syksyllä 2015 vireille tullessa ensimmäisessä kirjeoikeudenkäynnissä tämä kysymys tulee oikeuden käsiteltäväksi.

3. Oikeuspoliittiset ja yhteiskunnalliset vaikutukset

Useiden tutkimusten⁴⁰ mukaan vertaisverkkolataaminen on Suomessa satojen tuhansien ihmisten tapa saada käyttöönsä tekijänoikeuden suojaamia teoksia. 21 prosenttia suomalaisista kertoi ladanneensa vuonna 2011 verkossa luvatta teoksia. Vuonna 2015 tuo luku oli 12 prosenttia. Vaikka tekijänoikeuden suojaama sisältöä omalle koneelleen lataavien määrä on muutamana vuoden takaista pienempi, se on kuitenkin edelleen merkittävä.⁴¹ Tämän vuoksi myös oikeudenhaltijat ovat yrittäneet kehittää eri tapoja nettipiratismiin valvontaan.

Kirjemenettely ei ole uusi idea, mutta sen laajuus Suomessa kasvoi vuonna 2015 ennennäkemättömäksi.⁴² Oikeudenhaltijoiden käyttämä valvontajärjestö Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus TTVK ry on lähettänyt kirjeitä jo vuodesta 2006. Kymmenessä vuodessa TTVK on lähettänyt vain noin 400 kirjettä.⁴³ Esimerkiksi vuonna 2015 TTVK lähetti 40 kirjettä, joista 34 tapauksessa TTVK sopi asian.⁴⁴ Verrattuna sata kirjettä viikossa lähetettäviin uusiin toimijoihin TTVK:n toiminta on pienimuotoista.⁴⁵ Yksi massavalvontaa harjoittava toimisto lähettää kuukaudessa yhtä monta kirjettä kuin TTVK kymmenen vuoden aikana yhteensä.

Vaadittujen hyvitysten ja korvausten määrät poikkeavat myös aikaisemmasta. TTVK:n sovintosopimuksen hyväksyvä sitoutuu maksamaan 1,2 euron korvauksen jokaisesta jakamastaan musiikkikappaleesta. TTVK:n valvonta- ja neuvottelukuluihin menee 600 euroa per kirje.⁴⁶ Vaikka kappalekohtainen korvaussumma on pieni, TTVK on keskittynyt loukkauksiin, joissa jakajat ovat levittäneet tuhansia kappaleita. Tällöin korvausvaatimukset nousevat helposti tuhansiin euroihin pienestä yksikköhinnasta huolimatta. Massakirjeitä lähettävien oikeudenhaltijoiden hyvitysvaatimukset ovat joitakin satoja euroja per jaettu elokuvateos. Oikeudenhaltijoita edustavien

³⁹ Sorvari, 2005, s. 400

⁴⁰ Esimerkiksi Hietanen – Huttunen – Kokkinen 2008 sekä Tekijänoikeusbarometrit 2015 ja 2013, joiden koosteet ovat luettavissa Luovan työn tekijät ja yrittäjät LYHTY-projektin kotisivuilla osoitteessa <http://www.lyhty.info/gallupit> (vierailupäivä 17.3.2016).

⁴¹ Tekijänoikeusbarometrit 2015 ja 2013.

⁴² Katso USA:n kehityksestä Matthew Sag, IP Litigation in United States District Courts: 1994 to 2014, Iowa law review http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2570803 (vierailupäivä 18.3.2016).

⁴³ Yle Uutiset 8.12.2015: Selvityskirjeitä musiikin laittomasta jakamisesta lähettänyt: "Kukaan ei joudu syyttömänä korvausvelvolliseksi". Luettavissa: http://yle.fi/uutiset/selvityskirjeita_musiikin_laittomasta_jakamisesta_lahettanyt_kukaan_ei_joudu_syyttomana_korvausvelvolliseksi/8511855 (vierailupäivä 17.3.2016).

⁴⁴ Lännen Media 17.1.2016: Ole tarkkana kun lataat musiikkia tai videoita: Satojen eurojen laskuja tuhansille suomalaisille. Luettavissa esimerkiksi: <http://www.aamulehti.fi/kulttuuri/ole-tarkkana-kun-lataat-musiikkia-tai-videoita-satojen-eurojen-laskuja-tuhansille-suomalaisille/> (vierailupäivä 17.3.2016).

⁴⁵ Lännen Media 17.1.2016.

⁴⁶ Helsingin Sanomat 16.2.2012: Muusikoiden järjestöt ryhtyivät nettipoliiseiksi piraatteja vastaan. Luettavissa: <http://www.hs.fi/kulttuuri/a1305555774531> (vierailupäivä 17.3.2016).

yksityisten toimistojen kirjeissä yhdestä elokuvasta tai TV-sarjan jaksosta vaaditaan lähtökohtaisesti 600 euroa. Mikäli teoksia on useampia, oikeudenhaltijan kappalehinta on pari sataa euroa per teos. Summa sisältää erilaisia valvontakuluja.⁴⁷ Kuitenkaan yhdeltä henkilöltä ei ole vaadittu enempää kuin 3000 euroa.⁴⁸

Korvauksia vaativat oikeudenhaltijat ovat myös uusia. TTVK on edustanut oikeudenhaltijajärjestöjä ja kotimaisia tuotantoyhtiöitä. Piratismin torjunta on keskittynyt lähinnä musiikkiin ja kotimaisiin sarjoihin. Massakirjeitä lähettävät elokuvayhtiöiden lisäksi aikaisemmin passiivisina pysytelleet pornotuottajat⁴⁹ sekä vertaisverkkolevitysoikeuksia ostaneet erityiset valvontayhtiöt.

Eroja voi tiivistää seuraavasti:

	Vanha malli	Uusi malli
Oikeudenhaltijat	Pääasiassa levy-yhtiöitä, artisteja ja musiikkituottajia	Pääasiassa ulkomainen elokuvatuotanto ja välyhtiöt
Teokset	Valtaosin musiikkia	TV-sarjoja, elokuvia, aikuisviihdettä
Oikeudenhaltijoiden edustaja	Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry	Asianajo- tai lakiasiaintoimisto
Lähetettyjen kirjeiden määrä	n. 40 kpl/vuosi	n. 4800 kpl/vuosi per toimija
Vaadittu korvaus per teos	n. 1,2 e/kappale	Useita satoja euroja per elokuva
Kirjeeseen sisältyvien valvontakulujen määrä	600 euroa	200 - 400 euroa
Vaaditut kokonaiskorvaukset	Enimmillään kymmeniä tai satoja tuhansia euroja	Enimmillään 3000 euroa

Keskustelua, kanteluja, trollausta ja kansalaisaktivismia

Verkossa tekijänoikeuskirjeistä käytävä suomenkielinen keskustelu on keskittynyt erityisesti tietokoneharrastajien MuroBBS-keskustelufoorumille.⁵⁰ Verkkosivustolla kirjeen saaneet ja muut

⁴⁷ Asianajotoimisto Hedman Partnersin edustamat oikeudenomistajat perivät ensimmäisestä teoksesta 600 euroa ja sen jälkeen seuraavista, saman oikeudenhaltijan teoksista 200 euroa per teos. Toisen oikeudenhaltijan osalta laskukaava on taas 600 euroa ensimmäisestä teoksesta ja sen jälkeen 200 euroa per teos. Yhden oikeudenhaltijan osalta vaatimus ei ole ylittänyt 1500 euroa ja maksimissaan Hedmanin oikeudenomistajat ovat esittäneet yhteensä 3000 euron vaatimuksia.

⁴⁸ Digitoday 8.9.2015.

⁴⁹ Yhdysvalloissa aikuisviihdeteollisuus haastoi 15.000 vastaajaa tekijänoikeusloukkauksesta 1,5 vuoden aikana. Felicia Boyd, The end of John Doe copyright suits in the US? Intellectual Property magazine 9/2012

⁵⁰ <http://murobbs.muropaketti.com>.

asiasta kiinnostuneet jakavat toisilleen kokemuksiaan ja ajatuksiaan. Myös tekijänoikeusasioihin näkyvästi kantaa ottava Piraattipuolue on avannut kirjekampanjaa käsittelevän kriittisen sivuston.⁵¹

Tiedotusvälineistä erityisesti IT-aiheisiin erikoistuneet verkkosivustot⁵² ovat uutisoineet tekijänoikeuskirjeistä. Myös valtamediat ovat tarttuneet asiaan, uutisoiden tuhansia suomalaisia koskevasta ilmiöstä sekä oikeudenhaltijoiden näkökulmasta että tekijänoikeusvalvonnan virheistä ja ylilyönneistä.⁵³

Oikeudenhaltijoiden edustajien toiminnasta on kanneltu Asianajajaliiton valvontalautakunnalle⁵⁴ sekä tietosuojavaltuutetulle.⁵⁵ Poliisille on tehty toiminnasta useita tutkintapyyntöjä ja rikosilmoituksia.⁵⁶ Tähän mennessä kantelut eivät ole johtaneet toimenpiteisiin. Asianajajaliiton valvontalautakunta katsoi, että oikeudenhaltijan edustajan tulee olla vastapuoleen yhteydessä ja tarjota riitaan sovinnollista ratkaisua ennen mahdollista oikeudenkäyntiä. Näin ollen tekijänoikeuskirjemenettely ei ole ainoastaan Asianajajaliiton tapaohjeiden sallimaa, vaan jopa edellytys tapaohjeiden mukaiselle toiminnalle.⁵⁷

Tekijänoikeusvalvonnan keinot ovat aikaisemmin olleet laillisuusvalvonnan kohteena. Eduskunnan oikeusasiamies tutki vuonna 2012 poliisin pakkokeinojen käyttöä tekijänoikeusvalvonnassa Chisugate-tapauksessa.⁵⁸ Tapauksessa oikeudenhaltijat olivat tehneet tutkintapyyntöjä tekijänoikeusrikoksesta. Poliisi teki kotietsinnän ja takavarikoi lapsen käytössä olleen tietokoneen tutkintaa varten. Apulaisoikeusasiamies katsoi poliisin toimineen lainmukaisesti.⁵⁹

Tekijänoikeuskirjeet ovat synnyttäneet myös kyseenalaista kansalaisaktivismia. Tunteettomaksi jäänyt henkilö on lähettänyt ulkoisesti oikeita sovintokirjeitä muistuttavia kirjeitä tietoyhteiskunta-

⁵¹ <http://kiristyskirje.fi/>.

⁵² Esim. Digitoday 8.9.2015 ja Tivi 10.12.2015: Ikävä yllätys: yli 1000 suomalaiselle 600-3000 euron vaade vertaisverkkolatauksista. Luettavissa: http://www.tivi.fi/Kaikki_uutiset/ikava-yllatys-yli-1000-suomalaiselle-600-3000-euron-vaade-vertaisverkkolatauksista-3327653 (vierailupäivä 25.2.2016).

⁵³ Yle Uutiset 25.11.2015: Syytön perhe uhattiin haastaa oikeuteen tuhansien kappaleiden lataamisesta nettiin. Luettavissa: http://yle.fi/uutiset/syyton_perhe_uhattiin_haastaa_oikeuteen_tuhansien_kappaleiden_lataamisesta_nettiin/8478535 (vierailupäivä 25.2.2016).

YleX 21.11.2012: Perheenisän tilitys leviää verkossa: Tyttären Chisu-latailuista lähes tonnin lasku. Luettavissa: http://yle.fi/ylex/uutiset/perheenisan_tilitys_leviaa_verkossa_tyttaren_chisu-latailuista_lahes_tonnin_lasku/3-7594107 (vierailupäivä 25.2.2016).

⁵⁴ Asianajajaliiton valvontalautakunnan valvontakertomus 2014, s. 17–18, kappale 2.1.1.

Luettavissa:

http://www.valvontalautakunta.fi/files/2464/Valvontakertomus_2014_netti_sivuittain.pdf.

⁵⁵ Janne Paalijärvi 29.11.2015: Tein viranomaisille kantelun kiristyskirjefirma Hedman Partnerssista. Luettavissa: <http://usvi.puheenvuoro.uusisuomi.fi/207461-tein-viranomaisille-kantelun-kiristyskirjefirma-hedman-partnerssista> (vierailupäivä 16.2.2016).

⁵⁶ Oulu-lehti 6.2.2016, s. 2.: Elokuvan jakamisesta 600 euron lasku. Luettavissa: <http://epaper.suomenmaa.fi/olepaper/epaper/20160206/2.pdf>.

⁵⁷ Asianajajaliiton valvontalautakunnan valvontakertomus 2014, s. 17–18, kappale 2.1.1.

⁵⁸ Aihetta kommentoinut esimerkiksi Petteri Järvinen 24.11.2012: Chisugate kääntyi tekijänoikeutta vastaan. Luettavissa: <http://petterijarvinen.puheenvuoro.uusisuomi.fi/125329-chisugate-kaantyi-tekijanoikeutta-vastaan> (vierailupäivä 17.2.2016). Ks. myös Ville Oksanen 1.9.2014: Tekijänoikeustrollaus tuli Suomeen, mutta vain hetkeksi. Luettavissa: <http://www.tivi.fi/Arkisto/2014-09-01/Tekij%C3%A4noikeustrollaus-tuli-Suomeen---mutta-vain-hetkeksi-3148095.html> (vierailupäivä 17.2.2016).

⁵⁹ Eduskunnan apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuojan päätös Dnro 4565/4/12, 10.12.2012, saatavilla osoitteesta <https://effi.org/e/4565-4-12.pdf>.

asioihin keskittyneille tutkijoille, vaikuttajille ja toimittajille,⁶⁰ ilmeisesti saadakse asialle lisää julkisuutta. Lisäksi verkkoon on perustettu sivusto, joka muistuttaa internet-osoitteeltaan oikeudenhaltijoita edustavan asianajotoimiston verkkosivua, mutta jossa kritisoidaan voimakkaasti heidän toimintaansa.⁶¹

Kirjemenettelyn kritiikki

Ei ole yllättävää, että kaikki eivät ole pitäneet kirjemenettelystä. Kirjemenettelyä on kritisoitu erityisesti MuroBBS-keskustelufoorumilla, jossa aihe “Hedman Partnersilta kiristyskirje” on kerännyt tuhansia kirjoituksia ja sitä on luettu yli kolme miljoonaa kertaa.⁶² Osa kriittisistä kirjoituksista on maallikkojen väärinkäsityksiä, mutta joukkoäly on onnistunut esittämään menettelystä myös merkittäviä kysymyksiä ja kritiikkiä. Kritiikki voidaan karkeasti jakaa kolmeen ryhmään:

1. **Prosessin tarkkuus.** Kirjeiden saajat eivät ole aina ole oikeudenloukkaajia.
2. **Prosessin hitaus.** Kirjeet tulevat vuoden oikeudenloukkauksen jälkeen.
3. **Vaativuuden oikeutus.** Keskustelijat näkevät epäoikeudenmukaiseksi, että korvauksista iso osa menee muille kuin tekijöille.
4. **Oikeudenkäynnin raskaus.** Siviiliprosessin hinta muodostuu monikymmenkertaiseksi asiassa, jonka intressi on lähtökohtaisesti enintään satoja euroja.

Kirjeiden tarkkuus

Kirjemenettelyssä oikeudenhaltijoiden asiamies lähettää valvontakirjeen henkilölle, joka on merkitty tietyn internetliittymän tilaajaksi. Internetliittymän tilaaja ei välttämättä ole oikeudenloukkaaja.⁶³ Liittymän kautta luvaton materiaalia on voinut ladata ja jakaa esimerkiksi liittymän haltijan puoliso tai lapsi. Joissain tapauksissa saattaa olla niin, että liittymän haltija ei asu taloudessa, jossa liittymää käytetään. Näin on esimerkiksi silloin, jos vanhempi maksaa opiskelevan lapsensa internet-yhteyden.

Liittymän haltija saattaa myös jättää langattoman verkon (WLAN) tietoisesti salaamatta mahdollistaakseen yhteyden käyttämisen esimerkiksi kavereilleen tai naapurustolleen. Avoimen yhteyden tarjoaminen voi olla henkilökohtainen tai ideologinen valinta.⁶⁴ Toisaalta yhteys on voinut jäädä salaamatta myös käyttäjän ymmärtämättömyyden tai taitamattomuuden tai teknisen vian vuoksi. Tällöin joku WLANin kantoalueella on voinut käyttää WLANia sen haltijan tietämättä.

⁶⁰ Seiska 11.12.2015: Et ladannut pornoa, mutta sait jättilaskun – kuva huijauskirjeestä! Luettavissa: <http://www.seiska.fi/Viihdeuutiset/Et-ladannut-pornoa-mutta-sait-jattilaskun-kuva-huijauskirjeesta/1089815> (vierailupäivä 17.3.2016).

⁶¹ “Lakitoimisto Tekijänoikeustrolli” osoitteessa <http://www.hedman-partners.com/> - Asianajotoimisto Hedman Partnersin oikea sivusto on osoitteessa <http://www.hedman-attorneys.com/>.

⁶² MuroBBS-keskustelufoorumin keskustelu “Hedman Partnersilta kiristyskirje”. Luettavissa: <http://murobbs.muropaketti.com/threads/hedman-partnersilta-kiristyskirje.1213329/page-334> (vierailupäivä 22.2.2016).

⁶³ “the assumption that the person who pays for internet access at a given location is the same individual who allegedly downloaded a single sexually explicit film is tenuous, and one that has grown more so over time”, Order & Report & Recommendation, In re:BitTorrent Adult Film Copyright Infringement Cases, No. 2:11-cv-03995 (E.D. N.Y. May 1, 2012), ECF No. 39.

⁶⁴ Esim. Open Wireless Movement, <http://openwireless.org> (vierailupäivä 16.2.2016) tai piraattipuolueen lausunto oikeusministeriölle suojaamattoman WLAN-yhteyden oikeudellisista kysymyksistä 1.12.2009, s.1: “- - monet antavatkin tarkoituksella verkkoyhteytensä myös muiden käytettäväksi. Lainsäädännöllä on syytä tukea tällaista ihmisten oma-aloitteista hyväntekeväisyyttä.” Luettavissa: http://arkisto.piraattipuolue.fi/lausunnot/2009/suojaamattoman_wlan-yhteyden_kaytto.pdf.

Prosessin hitaus

Mitä kauemmin väitetystä teosta on, sitä hankalampaa on hankkia todistusaineistoa ja sitä enemmän muistikuvat heikkenevät. Voidaan myös kysyä, mitä erityis- tai yleisestäviä vaikutuksia saadaan aikaan sillä, että mahdolliset seuraamukset tulevat vuosi itse teon jälkeen.

Valvonta on ”rypäsmäistä”. Paikalliset lakimiehet hankkivat aina tietyn suuruisen määrän IP-osoitteita tietyltä aikaväliltä ja käsittelevät nämä ennen uusia tapauksia. On sattumaa, että sama henkilö voi syyllistyä useisiin loukkauksiin tietyllä aikavälillä.

Kirjeprosessia on arvosteltu myös sillä perusteella, että oikeudenhaltijat tai näiden oikeuksia valvovat tahot hidastelisivat tahallisesti. Syyksi on esitetty mm. vastatodistelun vaikeuttamista,⁶⁵ mutta myös sitä, että pidemmällä valvonta-ajalla oikeudenhaltijat saavat mahdollisuuden yhdistää yhteen kirjeeseen useampia teoksia ja näin kasvattaa korvaussummia.

On vaikea uskoa, että viivyttely olisi tahallista. Oikeudenhaltijoiden intressissä on pyrkiä siihen, että tekijänoikeuskirje saataisi lähetettyä mahdollisimman pian havaitun latauksen jälkeen. Nopeus ei ole yksin oikeudenhaltijoiden käsissä. Oikeudellisten avustajien, perintää hoitavien toimistojen, markkinaoikeuden sekä operaattoreiden prosessit vaikuttavat toiminnan nopeuteen.

Kyse ei ole tekijänoikeuksien valvonnasta

Yksi arvostelu keskittyy siihen, että kyse ei ole oikeudenhaltijalähtöisestä tekijänoikeusvalvonnasta, vaan valvontayhtiöiltä lähtöisin olevasta rahankeruusta.⁶⁶ Arvostelijat ovat nostaneet esille sen, että kyse ei ole tekijänoikeusvalvonnasta, vaan rahankeruusta, koska pyydytetyt sovintosummat ovat ”liian suuria” ja antipiratismitoimintaan riittäisi ”pelkkä huomautus tai korkeintaan kymppin sakkomaksu”. Verkkokeskustelussa on kritisoitu kirjemenettelyä myös siitä, että vain pieni osa hyvityksistä menee oikeudenhaltijoille ja väitetty, että suurin osa menee asianajotoimistojen ja teknisten valvojien taskuun.⁶⁷

Tämä väite ei kestä lähempää tarkastelua. Oikeudenhaltijoilla on oikeus määrittää, minkälaisilla summilla he ovat valmiita sopimaan asian. Lisäksi vaadittava ”hyvityssumma” sisältää hyvitysmaksun lisäksi myös valvonta-, oikeudenkäynti-, ja operaattorikuluja.⁶⁸

Tekijänoikeusvalvonta kirjemenettelyllä on voitollista liiketoimintaa, muuten sitä tuskin tehtäisiin. Sen taustalla on vahva tekijänoikeuslainsäädäntö siviili- ja rikospakkokeinoineen. Osittain siksi kirjemenettely on ilmeisen menestyksekkäästi skaalautunut nykymittoihinsa.

Oikeudenkäynnin raskaus

Asianajotoimiston mukaan kirje on sovintoehdotus⁶⁹ ja mahdollisen virheen mahdollisuuden voi selvittää heidän kanssaan.⁷⁰ Kirjeensaajat pitävät kirjettä kuitenkin uhkailuna. He eivät myöskään

⁶⁵ Ks. yllä oleva kappale.

⁶⁶ “John Doe litigation in the second wave appears to be aimed primarily, if not exclusively, at monetizing infringement—i.e., creating an independent litigation revenue stream that is unrelated to compensation for the harms of infringement and that is unconcerned with deterrence.” sekä “John Doe litigation is not a general response to Internet piracy; it appears to be a niche entrepreneurial activity in and of itself” Sag s. 112-115.

⁶⁷ Esim. nimimerkki G-MIES JERRY COTTON MuroBBS-keskustelufoorumilla, 21.5.2015, <http://murobbs.muropaketti.com/threads/hedman-partnersilta-kiristyskirje.1213329/page-25> (vierailupäivä 17.3.2016).

⁶⁸ Uusi Suomi 11.3.2014: Pornokirjeet lähettänyt asianajotoimisto: Tämän takia 600 €. Luettavissa: <http://www.uusisuomi.fi/kotimaa/67310-pornokirjeet-lahettanyt-asianajotoimisto-taman-takia-600-eu> (vierailupäivä 24.2.2016).

⁶⁹ Asianajajaliiton valvontalautakunnan valvontakertomus 2014, s. 17–18, kappale 2.1.1.

luota tuomioistuinlaitoksen tekniseen osaamiseen ja pelkäävät sitä, että tuomioistuin päätyisi uskomaan kantajaa, vaikka he eivät olisi jakaneet vertaisverkossa teoksia.

Kirjemenettely näyttäytyy erikoisessa valossa: jos kirjeensaaja ei maksa vaadittua korvausta, hän ottaa ottaa riskin siitä, että hän joutuu oikeuteen. Tällöin kirjeensaaja voi kokea saavansa kolme rangaistusta: oikeudenkäynnin odottamisen aiheuttama taakka, julkisen oikeudenkäynnin häpeä sekä oikeudenkäyntikuluriski. Varsinaisen hyvityksen osuus jää siis tässä harkinnassa sivuosaan ja pääosa tekijänoikeuskirjeen pelotevaikutuksesta syntyy täysin muilla perusteilla kuin sen ydinasialla eli tekijänoikeudellisen hyvityksen maksamisesta.

Kirjemenettelyyn liittyvä oikeudenkäynnin uhka on johtanut siihen, että epäilemättä myös syyttömät ovat maksaneet hyvitysmaksuja. Maallikon näkökulmasta maksaminen teosta, jota ei ole tehnyt, on pienempi paha kuin yllä kuvattu “kolmoisrangaistus”.

Toimiiko valvonta?

Kirjemenettely ei siis ole täysin ongelmatonta. Mutta toimiiko se? Oikeudenhaltijoita edustavan asianajaja **Joni Hatanmaan** mukaan “suurin osa” kirjeiden saajista sopii tapauksen maksamalla vaaditun hyvityksen.⁷¹ Mikäli näin on, suomalaisten maksuhalukkuus on suurempi kuin Amerikassa, jossa vain noin noin 40 % kirjeen saajista maksaa vaatimuksen suoraan.⁷² Suomalaisilla keskustelupalstoilla on esitetty epäileviä arvioita oikeudenhaltijoiden edustajan kertomasta sovinnonhaluisten määrästä.⁷³ Varmaa tietoa maksajamääristä lienee mahdotonta saada, joten prosenttilukuihin tulee suhtautua kriittisesti.

Vaikka kirjeillä olisi suuri vaikutus luvattomana tiedostonjakamiseen, ne eivät saa piratismia loppumaan. Teknisesti osaavat henkilöt voivat aina kehittää uusia tapoja piiloutua valvonnalta. Näitä ovat esimerkiksi private trackerit,⁷⁴ VPN:t⁷⁵ tai Darknetit.⁷⁶

Uusi toimintamalli näyttäisi kuitenkin muuttavan laittoman lataamisen dynamiikkaa. Eräs oikeudenhaltijoiden avustaja on todennut, että kampanjan tarkoituksena ei olekaan lopettaa piratismia, vaan nostaa laittoman latauksen hintaa.⁷⁷ Jos yhä useampi luvattomasti lataava käyttäjä jää kiinni ja joutuu maksamaan korvauksia, laittoman lataamisen kustannukset nousevat. Kustannusten noustessa yhä useampi käyttäjä siirtyy käyttämään laillisia palveluita. Mikäli käyttäjät haluavat välttää kiinnijäämisriskin luvattomien palveluiden käytöstä, he joutuvat investoimaan

⁷⁰ Ks. esim. Digitoday 8.9.2015 sekä Uusi Suomi 11.3.2014.

⁷¹ Lännen Media 17.1.2016.

⁷² Dallas Observer -lehden haastatteleman kantajapuolen asiamiehen mukaan noin 40 prosenttia kirjeensaajista sopii asian suoraan kirjeen saatuaan. Dallas Observer 21.4.2011: Evan Stone’s Battle Against Porn Pirates. Luettavissa: <http://www.dallasobserver.com/news/evan-stones-battle-against-porn-pirates-6421408> (vierailupäivä 17.3.2016).

⁷³ Esim. nimimerkki LopenUupunut MuroBBS-keskustelufoorumilla 25.11.2015: <http://murobbs.muropaketti.com/threads/hedman-partnersilta-kiristyskirje.1213329/page-199#post-1716380428> (vierailupäivä 17.3.2016).

⁷⁴ Private tracker eli yksityinen seurantapalvelin tarkoittaa BitTorrent-verkkoa, johon ei pääse ilman tietyn ryhmän jäsenyyttä tai salasanaa. Usein tällaisiin ryhmiin pääseminen vaatii jonkinlaista suosittelua tai oikeiden ihmisten tuntemista.

⁷⁵ VPN (Virtual Private Network) on virtuaalinen yksityisverkko. Käytännössä VPN:n avulla tietokoneensa voi “naamioida” niin, että se näyttää olevan esimerkiksi Norjassa tai Hong Kongissa, vaikka sitä käytetään Suomesta suomalaisen internet-yhteyden yli.

⁷⁶ Darknetit ovat usein internetin päälle rakennettuja “erikoisverkkoja”, joihin pääseminen edellyttää erityisten ohjelmien, asetusten tai valtuutusten saamista ja joiden tietoliikenne perustuu usein standardienvastaisille tietoliikenneasetuksille.

⁷⁷ Digitoday 8.9.2015.

rahaa, aikaa tai vaivaa teknisiin palveluihin ja ratkaisuihin, joilla välttää valvonta. Kirjekampanjan tavoite ei siis välttämättä olekaan internet-piratismiin lopettaminen, vaan sen vähentäminen marginaaliseksi ilmiöksi.

Vuoden 2016 alusta kirjeitä on Hedmanin ja Adultian lisäksi alkanut lähettää myös Njord Law Firm -asianajotoimisto. Njord on tanskalainen asianajotoimisto, jolla ei internetsivujensa perusteella ole yhtään suomalaisen oikeustieteen tutkinnon suorittanutta juristia. Tämä tarkoittaa, että Suomeen voidaan kohdistaa tekijänoikeusvalvontaa myös ulkomailta.

Näyttää siltä, että massakirjeisiin perustuva tekijänoikeuskirjemenettely on oikeudenhaltijoiden kannalta riittävän tehokas ja haluttava toimintatapa. Tältä kannalta voidaankin pitää erikoisena, etteivät suomalaiset oikeudenhaltijat ole siirtyneet vastaavaan malliin. Toisaalta malleja voidaan pitää toisiaan tukevina: asianajotoimistot ja lakitoimistot hoitavat yksittäisten teosten valvontaa ja TTVK keskittyy isoihin toimijoihin.

Kirjemenettely ei ole ongelmaton. Erityisen ongelmallista on se, että kirjeiden "sivuvaikutusten" eli oikeudenkäynnin ja oikeudenkäyntikulujen pelotevaikutusten vuoksi myös syyttömät maksavat hyvitysmaksuja. Näiden ongelmien korjaaminen on pääsääntöisesti kuitenkin lainsäätäjän tehtävä.

Yksi kolmesta Hedmanin alulle panemasta oikeudenkäynnistä on vielä vireillä ja siitä markkinaoikeus antaa ratkaisunsa vuoden 2016 aikana. Mikäli päätös on oikeudenhaltijoiden kannalta edullinen, tullaan Suomessa todennäköisesti näkemään vielä uusia kirjeiden lähettämiseen erikoistuneita toimijoita, jotka edustavat eri oikeudenhaltijoita.